

פלוגת נמל חיפה

**כתבה שפורסמה ב'מערכות ים', חוברת ל"ז - ל"ח, "קובץ העשור לחיל"
ערך: צבי בן-צור**

המטענים שנועדו ליישוב העברי נפרקו בנמלי תל-אביב וחיפה. נמל תל-אביב, שנמצא באזור שכולו עברי ועובדיו היו כולם יהודים, לא נתעוררו בו בעיות בטחון והפריקה התנהלה ללא הפרעות. המצב היה שונה בחיפה, שם גבל חלק מהנמל באזור שהיה מאוכלס ע"י ערבים. השליטה על הנמל עצמו הייתה בידי הבריטים ורוב עובדיו היו ערבים. בנמל עבדו כ-500 פועלים יהודים לעומת 1,500 ערבים.

כך הוקמה הפלוגה

עד לרצח 40 הפועלים היהודים בבתי הזקוק (29.12.47) לא נתעוררו בנמל בעיות בטחון דחופות. מיד לאחר הנסיון המר בבתי הזקוק, הוברר כי קיומו של כוח בריטי באיזור מעורב בו עובדים ערבים ויהודים, אינו מבטיח את העובדים היהודיים ואף לא את האינטרס היהודי. בנסיבות אלה הוחלט על הקמת פלוגה מיוחדת, שתגן על העובדים ועל הרכוש היהודיים בנמל ושתמנע הפרעות בעבודה הסדירה של הנמל ע"י כוח ערבי.

עוד באמצע דצמבר 1947 הוכנסה לעבודה בנמל חיפה מחלקה בת 25 איש של היחידה הימית, שמטרתה היתה רכישת נסיון בעבודות ימיות בנמל והבטחת העבודה הזו. למחלקה זו צורפו עכשיו עוד שתי מחלקות: אחת מהפלוגה הימית והאחת מפלוגה ז' של הגדוד הרביעי. פלוגת הנמל היתה נתונה למרותו של מפקד הגדוד הרביעי של הפלמ"ח ומנתה 80 - 70 לוחמים.

הנשק הוברח עם הדלק

בעיה קשה היתה החדרת נשקה של הפלוגה לנמל. הנמל היה שמור שלושה גורמים: משטרה, מכס וחיילים מהדיביזיה המוטסת, וחיפושים מדוקדקים נערכו בשערי הכניסה לנמל. השיטה שנמצאה יעילה להעברת הנשק היתה, בשעת הכנסת דלק למוסך 'סולל-בונה' שבנמל. הנשק הוברח בתוך חביות ובדרך זו הוכנסו לנמל כששים תת-מקלעי סטן וכמות גדולה של רמוני-יד.

במקומות שונים ומפוזרים בנמל נמצאו מחבואים קבועים לנשק. כן הוחבא נשק בטרקטורים ניידים ובסירות-מנוע יהודיות שעבדו בנמל.

האזרחים היהודים אורגנו וחולקו לקבוצות לפי מקומות העבודה שלהם ואומנו בנשק קר. מחבואים של מקלות וסכינים הוכנו עבורם במקומות העבודה. ניתנו להם הוראות מתי וכיצד להפעיל נשק זה ומה לעשות עד בוא תגבורת. הוכנה רשת-קשר ע"י טלפונים, רצים, טרקטורים וסירות-מנוע, שהופקעו לצורך תפקיד זה בלבד.

אבטחה ע"י חוליות

שיטת ההבטחה התבססה על חוליות של פלוגת הנמל, שהיו מחולקות לעבודה בכל אזורי הנמל: ברציפים הראשיים, ברציף-הפריקה ובכל המחסנים, אנשי החוליות עבדו כהגאים בסירות המנוע, כסווארים על אוניות, במספנת 'עוגן' שבאזור המערבי של הנמל ובמחלקה לעבודות צבוריות.

לכל חוליה היה מפקד, שהיו לו סמכויות לפעול באורח עצמאי, במקרה של התקפה. כן היתה קבוצת-מילואים, בגודל של 2 כתות, מוכנה לפעולה מיידית מבסיסה שהיה במוסך 'סולל בונה' בנמל. מטת הפלוגה אף הוא נמצא בנמל. במקום זה נמצא מלאי רציני של נשק ותחמושת וכן נמצאו שם שני טרקטורים מצוידים במחבואים לנשק ושמשו כאמצעי תחבורה לכתות המילואים.

ה"מוראל" עלה

בהבטחת הנמל נתעוררו בעיות שמירה מיוחדות במינן. ההבטחה היתה צריכה להיות רצופה במשך 24 שעות של היממה. לעתים צריך היה לתת הבטחה, בפינה אפלה לאיש אחד או לקבוצת אנשים קטנה ומפוזרת ולעתים לקבוצות פועלים גדולות, במיוחד בזמן הארוחות, הואיל ורכז כזה עלול היה לשמש פתיון להתקפה. לעתים היה קורה ששני טרקטוריסטים עבדו לילה שלם בתוך המון רב של פועלים ערבים.

כשהפלוגה הגיעה לנמל היה מצב הרוחות בקרב. הפועלים היהודים מדוכדך מאד. השפעת אנשי הפלוגה על רוח הפועלים היתה גדולה ובואה עודד אותם ונסך בהם בטחון. בכל מקום בו עבד מישהו מאנשי הפלוגה, שם היו הפועלים היהודים מוכנים לעבוד. האזרחים היו נכונים לעזור לפלוגה בכל דרך. על אף הסואתה, הכיר ציבור הפועלים בנמל את הפלוגה, לרבות חלק גדול מהפועלים הערבים... הידיעה על קיומה של הפלוגה בנמל הקטינה את מעשי ההתגרות של הערבים. גם בשעה שבעיר היה המצב מתוח ביותר נמשכה, בדרך כלל, העבודה בנמל כסדרה.

ה"נג'אדה" מופיעה בשטח

זמן-מה לאחר שהפלוגה התבססה בנמל הורגש שהערבים מחזירים לנמל את נוער ה"נג'אדה" שסימן ההיכר שלהם היתה הכפיה האדומה, כדוגמת זו של הלגיון העבר-ירדני. גם הם הסתתרו בחלקם כפועלים. אבל רובם הסתובבו בכנופיות גדולות והוכרו. מיד.

הופעתם עוררה חששות בקרב הפועלים היהודים ואירעו מקרים שטרקטוריסטים סירבו לצאת למקומות עבודה מרוחקים בלילה, ובמיוחד לאזורים הרחוקים בצד המזרחי של הנמל, אשר גבל בעיר הערבית העתיקה. מצב זה עורר בעיה של שמירת מקומות עבודה לפועלים היהודים באזור המזרחי.

בגלל ערנות הצבא והמשטרה אי-אפשר היה להוסיף לאזור כוחות יהודיים.. הבריטים הכירו את אנשי הפלוגה ומדי פעם ערכו אצלם חפושים ולעתים אף מצאו אצלם נשק. רק בדרכי עקיפין שוחררו הבחורים והנשק היה מוחזר. בדלית-ברירה התנדבו אנשי הפלוגה למלא את מקומם של הפועלים היהודים בעבודתם באזור המזרחי, וזאת על מנת לשמור על מקומות העבודה וכן כדי שלא להגביל את העבודה היהודית לאזורים מצומצמים בנמל.

הערבים בורחים

באחר הלילות (4.2.48) גורשו שני טרקטוריסטים באיומים ויריות מהאזור המזרחי של הנמל. מיד הוזעקה כל הפלוגה מבתי המלון שליד הנמל, בהם גרו אנשיה. תוך חצי שעה היו 60 איש חמושים בסטנים מסתובבים בחוליות, ברגל ובטרקטורים באופן הפגנתי באזור המזרחי של הנמל.

תוך רגעים ספורים נמלטו מהנמל כ-400 פועלים ערבים, דרך השער המזרחי. הטרקטוריסטים חזרו לעבודה והמשיכוה כרגיל.

בזמן הבאת הפלוגה לשטה המזרחי הובאו לאזור זה גם שתי סירות-גרר, כדי שבמקרה ותהיה תגובה בריטית תהיה אפשרות לנסיגה אל מחוץ לנמל.

מפקד הפלוגה הוכר ע"י כמה מהנכבדים הערביים שהיו להם אינטרסים מסחריים בנמל. הוא הוזמן מיד לבית-קפה ל"שיחות שלום", שם הוסבר לו שעובדי הנמל הערביים הם אלמנט שוחר שלום וכי היריות נורו עי אלמנטים שאין להם שליטה עליהם. הם מצדם מבטיחים שישתלטו עליהם וכי שקט ישרור בנמל. הבריטים מתנקשים

לאחר שהושב השלום והושלט סדר בנמל הוחזרה הפלוגה למקומות מגוריה, בנמל נשאר כח מלואים מוגבר, והעבודה נמשכה כרגיל.

בשעה מאוחרת בלילה עצרה חולית משטרה בריטית את שלושת הטרקטוריסטים מאנשי הפלוגה, שהמשיכו לעבוד באזור המזרחי של הנמל. נערך אצלם חפוש ואצל שנים מהם נמצאו אקדחים והם נעצרו. השלישי ניסה להימלט ונורה בראשו ללא התראה, ע"י הסמל הבריטי מפקד החוליה, ונהרג במקום. מחשש שמא עלול הסמל הבריטי להיענש ע"י אנשי הפלוגה, הוא הוטס מהארץ יומיים לאחר המקרה.

אגב, למאורע הנ"ל קדם נסיון, שלא גרם אבידות בנפש, להטיל פצצה לבית הקפה היהודי שלייד שער הכניסה הראשי לנמל.

תפקידים נוספים שהפלוגה עסקה בהם היו: רכש נשק וציוד חיוני אחר, כגון: לוחות-שריון, וכן איסוף ידיעות בין הערבים. כמו כן השתתפה הפלוגה בפעולות ה'הגנה' באזור ובשחרור חיפה.

לאחר שחרור חיפה נסתיים תפקידה של הפלוגה והיא פורקה.